

NOVES PROPOSTES DES DEL III FÒRUM DE LES LLENGÜES AMERÍNDIES

Ariadna LLUÍS I VIDAL-FOLCH

Responsable cultural

Institut Català de Cooperació Iberoamericana (ICCI) / Casa d'Amèrica

Novament, el Fòrum de les Llengües Ameríndies —organitzat des de l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana (ICCI)— ha dut a terme la seva trobada anual. Si les dues primeres edicions d'aquest Fòrum es van caracteritzar per abordar des d'un punt de vista més teòric la condició i la situació de les llengües ameríndies, la proposta d'aquest III Fòrum s'ha plantejat amb una vocació més pràctica, més «activista».

Plantejat com a taller de treball d'especialistes vinguts d'arreu del món, si bé obert a tot el públic interessat en la matèria, el punt de partida d'enguany ha estat la voluntat de construir una «Formulació de polítiques de cooperació per al manteniment, la promoció i la pervivència de les llengües ameríndies». És a dir, reunits entorn d'aquesta qüestió, s'ha demanat als ponents que exposin quines són, al seu entendre, les principals problemàtiques o els buits legals i sociolingüístics en els quals es fa especialment necessari abocar esforços per pensar en solucions. I que un cop detectades aquestes problemàtiques, es proposin idees, suggeriments i alternatives amb l'objectiu de construir, des del nostre país, un projecte de cooperació lingüística per a l'Amèrica Llatina.

S'iniciava la primera sessió d'aquest Fòrum amb la presència d'Antoni Mir, que amb aquesta presentació duia a terme el primer acte públic de la recentment constituïda Casa de les Llengües, de la qual és director. És a dir, que el suggerent projecte de la Casa de les Llengües (sorgit, al seu torn, del Fòrum de les Cultures Barcelona 2004), tenia en el Fòrum de les Llengües Ameríndies de l'ICCI la primera oportunitat pública per parlar.

Tot seguit, prenia el torn de paraula Azucena Palacios Alcaíne, professora de la Universitat Autònoma de Madrid, qui ja havia col·laborat en les dues

anteriors edicions d'aquest simposi, i amb qui es van coeditar les actes del II Fòrum de les Llengües Ameríndies. La reflexió de Palacios girava entorn del tema de les interferències entre les llengües ameríndies i el castellà, i exposava la lamentable situació per la qual un dels principals perills d'aquestes llengües ameríndies és la seva baixíssima «autoestima», és a dir, l'arraconament que pateixen per part dels seus parlants, que a l'hora de promocionar-se socialment i laboralment només veuen possible de fer-ho per mitjà de l'ús del castellà. Un castellà que, d'altra banda, està interferit, i que, segons el mateix testimoni de Palacios, és vist socialment d'una manera desprestigiada, ja que és tingut per «castellano de indígenas», «castellano deficiente» o «propio de bilingües que no saben bien castellano». Paral·lelament, aquest castellà «imperfecte» parlat per la població indígena bilingüe, assenyala Palacios, és un factor decisiu en l'abandonament de les llengües ameríndies, ja que aquests parlants i les seves generacions següents s'esforcen a parlar un «castellà correcte» que eviti la discriminació social que pateixen. I és que aquests parlants pensen que podran parlar un «castellà pur, correcte», si abandonen les llengües ameríndies; idea que, d'altra banda, és completament equivocada.

Una intervenció de contingut ben diferent fou la de Juan José Batalla Rosado, qui des de la Universitat Complutense de Madrid es dedica a l'estudi de les llengües ameríndies a través de la seva transmissió escrita. Meravellosos còdexs i manuscrits van ser presentats per a gaudi dels presents i dignificació de les mateixes llengües.

Un pla de correcta actuació era presentat per Joan Moles i Carrera (Càtedra UNESCO de Llengües i Educació), que ha elaborat un *Manual de bones pràctiques lingüístiques per a ONG*. Aquest és un treball que pot incidir de manera directa en el comportament, el respecte i el reconeixement per part de cooperants d'arreu del món que treballin en comunitats lingüístiques diferents, que en qualsevol cas necessitaran veure reconeguda la seva llengua per aconseguir-ne la supervivència, alhora que mereixeran el respecte bàsic que ja reconeix la Declaració Universal dels Drets Lingüístics —un interessantíssim document que, per bé que fins ara no és legalment vinculant, sí que és una eina de referència de gran interès.

Per la seva banda, Jesús Bustamante, des del CSIC (Madrid), intervenia en relació amb els nivells i les jerarquitzacions de les llengües, tot reflexionant sobre els processos que van experimentar aquestes llengües en el seu pas d'agrafia a l'escriptura. Totes aquestes qüestions tenen també a veure amb la definició de cadascuna de les llengües. Així, per exemple, si en un principi es concebia el quítxua o quetxua com una única llengua, estudis recents han conclòs que existeixen moltes llengües quítxua, és a dir, que el quítxua seria una família i no pas una llengua.

Aquesta era una taula moderada per Juan Carlos Rubio (UAB), de la qual va sorgir un debat en el qual també es va poder sentir l'experiència d'algun professor de quítxua que es trobava a Barcelona investigant entorn del tema de l'educació intercultural bilingüe.

Per la seva banda, Antoni Milian Massana (UAB) feia una interessant aportació sobre una qüestió fins ara mai tractada en aquest Fòrum: la qüestió de la presència de les llengües ameríndies en els tractats de lliure comerç. D'una manera potser paral·lela, José Luis de Rojas (Universitat Complutense de Madrid) entrava en la qüestió de la presència d'aquestes llengües en els organismes oficials. I és que, sens dubte, la presència i l'ús real de les llengües en tots aquests estaments és el que en garanteix la salut i la conservació.

La tercera intervenció d'aquesta taula estava prevista per a Isidor Mari (director dels Estudis d'Humanitats i Filologia de la UOC i coordinador del Comitè Científic de Seguiment de la Declaració Universal de Drets Lingüístics), qui finalment no hi va poder participar. En lloc seu, Francesc Vallverdú va dur a terme una reflexió sobre els elements fonamentals per a la normalització lingüística.

Tot això portava a un debat, moderat per Eva Pons (Universitat de Barcelona), en el qual es feia patent aquesta necessitat que les llengües tinguin sempre reconeixement i ús en els àmbits oficials i comercials, però en el qual sorgia un interrogant quant a determinades llengües absolutament minoritàries (no oblidem que moltes de les llengües ameríndies tot just tenen uns quants centenars de parlants), amb les quals es faria realment inviable un ús. La qüestió és... on es troba el límit?

La darrera taula d'aquest Fòrum, moderada per Ángel López García (Universitat de València) va comptar amb tota una sèrie d'experts que tractaren, per mitjà de casos i zones concretes, la seva visió de com és i com s'hauria de desenvolupar l'ensenyament en els contextos de societats bilingües o plurilingües.

En aquest sentit, Elena Benedicto (Purdue University) feia una aportació pel que fa a la situació de Nicaragua. Per la seva banda, Colette Grinevald (Universitat de Lió II) aportava documentació sobre llengües en perill; Klaus Zimmermann (Universitat de Bremen) es preguntava sobre com manejar la interculturalitat i el bilingüisme en l'educació indígena, i José Antonio Flores Farfán (Mèxic, CIESAS) donava alternatives a l'educació formal amb llengües amenaçades. Finalment, Francesc Queixalós, (Universitat de Brasília) parlava sobre l'educació intercultural bilingüe a l'Amazònia.

Una àmplia recopilació de totes les aportacions fetes en el marc d'aquest Fòrum estarà disponible properament, ja que en aquests moments

s'està treballant en l'edició de les actes, que es publicaran de forma bilingüe, català-castellà, l'any 2005.

Enguany, amb el Fòrum de les Llengües Ameríndies, organitzat per l'ICCI, hi han col·laborat Unescocat i l'Institut Linguapax, que han fet públic, en el marc d'aquesta trobada, el nom del guanyador del Premi Linguapax 2005: dotat econòmicament amb 3.000 euros. El Premi Linguapax s'atorga de forma anual a alguna persona que hagi destacat per la seva tasca de promoció de la diversitat lingüística i l'educació multilingüe. És el cas del professor Maurice Tadadjeu (Camerun, 1950), Premi Linguapax 2005, un dels impulsors del projecte PROPELCA, que des de fa vint-i-set anys disposa de programes d'educació en llengua materna, i és president de l'Associació Nacional dels Comitès sobre Llengües del Camerun (NACALCO), vinculada amb tot un seguit d'entitats membres associades que treballen per al desenvolupament de setanta-set llengües africanes.